"Share of bank account holders processing banking matters via online banking (PC or laptop) or mobile banking (smartphone or tablet) worldwide 2023, by country". *statista*. 2023. https://www.statista.com/statistics/1440760/mobile-and-online-banking-penetration

Vovchak, O. D., and Honhalo, N. M. "Tsyfrovi innovatsii ta yikhnii vplyv na konkurentospromozhnist bankiv" [Digital Innovations and Their Impact on Banks' Competitiveness]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*, no. 3 (2020): 46-51. DOI: https://doi.org/10.18371/2221-755X3(39)2020225116

Науковий керівник – Довгаль О. А., доктор економічних наук, професор, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

УДК 336.225
JEL: E62; E63; H30; O23
DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-264-270

ФІСКАЛІЗАЦІЯ: ЄС VERSUS УКРАЇНА[1]

©2024 **АНДРУЩЕНКО В. Л., ТУЧАК Т. В.**

Co-funded by The European Union

ERASMUS+ Jean Monnet Modules

УДК 336.225
JEL: E62; E63; H30; O23

Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Фіскалізація: ЄС versus Україна

Метою статті є розкриття змісту й інструментарію фіскалізації, окреслення зарубіжного досвіду фіскалізації податкового процесу та оцінка сучасного стану процедури фіскалізації в Україні, з'ясування її національної специфіки. Фіскалізація готівкових розрахунків через використання реєстраторів розрахункових операцій набуває дедалі більшої популярності. Новітні технології спрощують контроль та потенційно полегшують і здешевлюють процес податкового адміністрування. Інформативно-технологічною передумовою фіскалізації стала диджиталізація як процес використання цифрових технологій у документообігу. Користування РРО, особливо ПРРО, спрощує ведення бізнесу для суб'єктів господарювання. Зокрема, використання хмарних технологій дає можливість будь-який комп'ютер чи смартфон перетворити на «віртуальний» РРО. Адже найбільш розповсюдженим аргументом проти загальної фіскалізації є економічний – це вартість обладнання та витрати на його обслуговування. У статті здійснено порівняння функціональних особливостей апаратного РРО і ПРРО. Проаналізовано динаміку використання різних модифікацій РРО підприємцями. З'ясовано, що останнім часом перевага надається ПРРО, адже за підрахунками фахівців експлуатаційні витрати апаратного РРО майже в три рази перевищують аналогічні щодо програмного РРО. Відновлення відповідальності за порушення порядку здійснення розрахунків за товари (послуги) створило додаткові ризики для бізнесу у вигляді штрафних санкцій. У підсумку визначено, що фіскалізацію слід розглядати в контексті антикорупційної податкової реформи, яка має на меті спрощення та здешевлення ведення бізнесу для сумлінних суб'єктів господарювання, вирівнювання правил гри. Фіскалізація сприяє зменшенню обсягів ухилення від податків та зменшенню частки «тіньової» економіки. В Україні «тіньову» економіку здебільшого асоціюють з малим бізнесом, оскільки його складніше контролювати та він часто не веде повноцінного обліку. Аргументом на користь фіскалізації є зменшення зловживань спрощеною системою оподаткування внаслідок контролю за обсягами продажів. РРО ефективно може застосовуватися для запобігання торгівлі контрабандним товаром, зокрема для митного пост-аудиту.

Ключові слова: *фіскалізація, діджиталізація, реєстратор розрахункових операцій, програмні реєстратори розрахункових операцій.*
Рис.: *2.* ***Табл.:*** *1.* ***Бібл.:*** *9.*

Андрущенко Володимир Леонідович *– доктор економічних наук, професор, професор кафедри адміністрування податків, Державний податковий університет (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08205, Україна)*
E-mail: *kalistrat@ukr.net*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0001-6138-5264*

Тучак Тетяна Володимирівна *– кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри адміністрування податків, Державний податковий університет (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08205, Україна)*
E-mail: *tanyatuchak75@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0003-4696-924X*
Researcher ID: *https://www.webofscience.com/wos/author/record/JQV-7717-2023*

У рамках виконання **Модуля Жана Моне «Формування стійкого інтересу до податкової культури ЄС шляхом запровадження освітніх, наукових та комунікативних просвітницьких заходів, орієнтованих на українське суспільство» (Грантова Угода № 101125984 – TIEU).**

[1] За фінансової підтримки Європейського Союзу. Погляди та думки, висловлені в публікації, належать виключно автору(ам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу або Європейського агентства з питань освіти і культури (EACEA). Ані Європейський Союз, ані EACEA не несуть за них відповідальності.

UDC 336.225
JEL: E62; E63; H30; O23

Andrushchenko V. L., Tuchak T. V. Fiscalization: EU versus Ukraine

The aim of the article is to reveal the content and tools of fiscalization, to outline the foreign experience of fiscalization of the tax process and to assess the current state of the fiscalization procedure in Ukraine, to clarify its national specifics. Fiscalization of cash payments through the use of registrars of settlement transactions is becoming increasingly popular. The latest technologies simplify control and potentially facilitate and reduce the cost of the tax administration process. Digitalization as a process of using digital technologies in document management has become an information-technological prerequisite for fiscalization. The use of registrars of settlement transactions, especially software registrars of settlement transactions, simplifies doing business for economic entities. In particular, the use of cloud technologies makes it possible to turn any computer or smartphone into a «virtual» registrar of settlement transactions. After all, the most common argument against general fiscalization is the economic one, i. e. the cost of equipment and the cost of its maintenance. The article compares the functional features of hardware registrar of settlement transactions and software registrar of settlement transactions. The dynamics of the use of various modifications of registrars by entrepreneurs is analyzed. It is found that recently preference has been given to software registrars of settlement transactions, because according to experts, the operating costs of hardware registrars are almost three times higher than those of software registrars. The resumption of liability for violation of the procedure for making payments for goods (services) has created additional risks for business in the form of penalties. As result, it is determined that fiscalization should be considered in the context of anti-corruption tax reform, which is aimed at simplifying and reducing the cost of doing business for bona fide business entities, aligning the rules of the game. Fiscalization helps to reduce tax evasion and reduce the share of the shadow economy. In Ukraine, the shadow economy is mostly associated with small business, as it is more difficult to control and often does not keep full records. The argument in favor of fiscalization is the reduction of abuse of the simplified taxation system as a result of control over sales volumes. Registrars of settlement transactions can be effectively used to prevent trade in smuggled goods, in particular for customs post-audit.

Keywords: *fiscalization, digitalization, registrar of settlement transactions, software registrars of settlement transactions.*
Fig.: *2.* ***Tabl.:*** *1.* ***Bibl.:*** *9.*

Andrushchenko Volodymyr L. *– D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Tax Administration, State Tax University (31 Universytetska Str., Irpin, 08205, Ukraine)*
E-mail: *kalistrat@ukr.net*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0001-6138-5264*
Tuchak Tetiana V. *– PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tax Administration, State Tax University (31 Universytetska Str., Irpin, 08205, Ukraine)*
E-mail: *tanyatuchak75@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0003-4696-924X*
Researcher ID: *https://www.webofscience.com/wos/author/record/JQV-7717-2023*

Концептуальне обґрунтування радикально важливого результативного етапу фіскально-адміністративного процесу – збору податків – виводиться із теорії забезпечення суспільних благ за схемою «блага в обмін на податки». «Фізичні та юридичні особи воліли б не платити податки, оскільки обсяг отримуваних державних благ і послуг здебільшого не залежить від суми податку, який сплачує певна особа чи бізнес» [1], – писав автор із репутацією класика вчення про адміністрування податків.

У реальній суспільній практиці те, скільки податків сплачує особа, має досить приблизне відношення до рівня послуг, які вона отримує. Ця невідповідність (*disconnection*) створює проблеми для державних фіскальних органів. У ринковій економіці підприємства та окремі особи призвичаїлись до обміну за ціновим принципом: отримуйте лише те, за що платите. Але цей принцип не діє в системі податкового фінансування державних послуг. Тут податок справляють за законом, і збирачі податків змушені застосовувати правила збору відповідно до податкової бази, а не до вартості наданих послуг. Проте залишається проблема належної повноти збору податків.

Для її вирішення в країнах Євросоюзу задіяна процедура фіскалізації, яка останніми роками стала важливою складовою практики оподаткування. Під неологізмом *фіскалізація* (*fiscalization, electronic fiscal reporting*) розуміється процес автоматизованого звітування про господарську діяльність платника до податкової служби. Найперше фіскалізація покликана уникнути обману (*tax fraud*) і махінацій з податками (*tax fiddle*), зокрема в секторі роздрібної торгівлі – шляхом використання касових апаратів при продажу, що запобігає ухиленню від сплати податків. Особливо при оподаткуванні ПДВ фіскалізація є потужним засобом у боротьбі з тіньовою економікою. Касовий апарат фіксує всі операції без винятків та архівує їх. У результаті податкові органи контролюють податки з продажів. У більшості країна ЄС фіскалізація касових апаратів обов'язковою.

Концептуальні основи адміністрування податків розкрив у своїх працях американський економіст Джон Майкселл (*J. L. Mikesell*) [1]. Фіскалізацію як інструмент протидії ухиленню від сплати податків висвітлюють в аналітичному дослідженні представники Інституту соціально-економічної трансформації [2]. Фіскалізація як адміністративна процедура здебільшого розглядається практиками на профільних сайтах [4; 6; 7]. У вітчизняних і зарубіжних наукових доробках мало досліджень, які б поєднували теоретичні та практичні аспекти процедури фіскалізації.

Національна стратегія доходів до 2030 року [3] одним із заходів поліпшення податкового адміністрування визначає забезпечення вдосконалення технологій передачі даних від реєстраторів розрахункових операцій, удосконалення процедур збору, передачі, зберігання та аналізу даних про проведені розрахункові операції тощо. Поміж іншого, задля швидкого відновлення та забезпечення економічного зростання України, а також для реалізації європейського курсу України необхідно підвищити ефективність податкового адміністрування, у тому числі шляхом фіскалізації податкового процесу. Як кандидат на членство в ЄС Україна за визначенням повинна в усіх сферах державної діяльності та суспільного життя переходити на європейські підходи та стандарти. Цей імператив стосується й інструментарію фіскалізації – фіскальних касових апаратів з відповідним електронним обладнанням.

Метою статті є розкриття змісту та інструментарію фіскалізації, окреслення зарубіжного досвіду фіскалізації податкового процесу та оцінка сучасного стану процедури фіскалізації в Україні.

Фіскалізація приводить до суттєвих позитивних змін в оподаткуванні, покликаних змінити на краще поведінку фізичних і бізнесових платників податків і, зрештою, створити сильні стимули для підвищення ефективності податкового адміністрування та збільшення доходів.

Інформативно-технологічною передумовою фіскалізації стала диджиталізація. Диджиталізація (*digitalization*) – це процес використання цифрових технологій у документообігу, що здійснюється через оцифрування (*digitization*) записів, тобто перетворення паперових документів у цифрові, наприклад перетворення паперового звіту у формат PDF і зберігання його на комп'ютері. При цьому дані та інформація залишаються незмінними, створюється лише миттєвий доступ до них і змінюється спосіб зберігання.

Фіскалізація – одна із конкретних сфер застосування диджиталізації в податковій справі. У процесі фіскалізації фінансові дії реєструються в електронному вигляді та перевіряються для цілей оподаткування, що передбачає використання спеціальних електронних систем і касових пристроїв для відстеження та звітування про продажі, а також забезпечення контролю та регулювання бізнес-операцій. Від фіскалізації на ґрунті диджиталізації очікують великих фіскальних вигод, фіскалізація знаменує собою якісно новий етап у тисячолітній історії оподаткування. Не випадково збирач податків вважається одною із найдавніших у світі професій.

Головна мета фіскалізації – забезпечення дотримування законодавства (*tax compliance*), що за правом є одним із ключових понять оподаткування та необхідною умовою повного виконання податкових зобов'язань. Щоб посилити управління ризиками порушень законодавства, податкові органи здавна шукають можливості для поліпшення доступу, аналізу та використання даних. Схоже, у впровадженні електронної фіскальної звітності про господарську діяльність платника податків знайдено такий спосіб. При реалізації процесів управління tax compliance-ризиками фіскалізація сприяє виконанню податкових вимог, по суті гарантує повну сплату податків, блокуючи дії з приховування платниками податків комерційних операцій. Адже навіть у країнах з високим рівнем податкової культури та низьким рівнем корупції причиною імплементації цифрової системи реєстрації продажів у сфері послуг стали досить численні випадки подачі неправдивої інформації з метою уникнення сплати податків.

Основний аргумент на користь фіскалізації – це скорочення обсягів готівкових розрахунків. Однак сама по собі фіскалізація не вирішує всіх ризиків, пов'язаних із порушенням податкового законодавства. Тому в ЄС розроблено практичні рекомендації щодо впровадження передового досвіду та методів збору й аналізу умов управління комплаєнс-ризиками.

Зокрема, позитивну дію фіскалізації демонструє приклад **Данії**. Так, починаючи з 1 січня 2024 р. у Данії введено порядок, згідно з яким виділено види бізнесу, які зобов'язані використовувати цифрові касові апарати для реєстрації своїх продажів. Передусім правила фіскалізації стосуються: ресторанів, кафе, пабів, дискотек, піцерій, гриль-барів, різних кіосків. Ці торговельні точки повинні подавати інформацію про свої продажі в цифровому форматі до податкової служби.

У **Німеччині** фіскалізація була запущена ще у 2016 р. з відповідним прийняттям правових актів та специфічних правил у цій сфері, які визначають і регламентують процес фіскалізації. Однією з ключових вимог фіскалізації є обов'язкове використання сертифікованих рішень. Ці рішення розроблені відповідно до найвищих стандартів безпеки, точності та надійності, гарантуючи, що фінансові операції реєструються та звітуються у спосіб, який є прозорим, точним і відповідним закону. Запровадження цих вимог стало важливим кроком до підвищення ефективності та цілісності фіскальної системи Німеччини.

Система фіскалізації у **Франції** відмітна своєю складністю порівняно з іншими країнами ЄС. Один із ключових аспектів фіскалізації у Франції

полягає в тому, що, подібно до Німеччини, Франція базується на використанні сертифікованих рішень. Це означає, що всі системи торгових точок повинні бути сертифіковані урядом, перш ніж їх можна використовувати для операцій фіскалізації. Загалом система фіскалізації у Франції розроблена таким чином, щоб сприяти прозорості, точності та справедливості оподаткування, а також забезпечення стабільності податкової системи. Цим завданням підпорядковані всі компоненти французької системи фіскалізації.

Щоправда, фіскалізація може мати і деякі негативні наслідки, створюючи додатковий тягар для чесних платників податків, хто відповідально сплачує податки, а також спричиняє збільшення операційних витрат з боку органів влади. Утім, усе це меркне перед фінансовими та адміністративними вигодами фіскалізації. Фіскалізація належить до владних повноважень податкової адміністрації, які за прийнятою в ЄС термінологією іменуються компетенцією податкової служби. Завдяки фіскалізації стратегія податкової адміністрації переміщується від реагування на правопорушення до профілактичного запобігання недотриманню податкового законодавства. У результаті зростають надходження, спрощується звітність і тим посилюється мотивація платників та персоналу податкової служби.

Тим часом фіскалізація в **Україні** стикається з особливими проблемами та вимогами, обумовленими низкою об'єктивних обставин і суб'єктивних причин, із яких серед обставин найперше виділяється війна, а серед причин – фіскальний нігілізм частини торговельно-комерційного бізнес-середовища.

Основний інструмент фіскалізації в українському законодавстві називається реєстратором розрахункових операцій (РРО) – це фіскальний касовий апарат, що визначається як засіб державного контролю за обігом безготівкових і готівкових коштів, обліком товарів, реєстрацією наданих послуг і розрахунковими операціями [4]. Використання реєстраторів розрахункових операцій регламентується Законом України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [5] (далі – Закон). До реєстраторів розрахункових операцій належать декілька видів електронних пристроїв: електронний контрольно-касовий реєстратор; електронний контрольно-касовий апарат; вбудований електронний контрольно-касовий реєстратор; електронний таксометр; комп'ютерно-касова система; автомат з продажу товарів (послуг) тощо. Поряд з апаратними суб'єкти господарювання мають можливість користуватися програмними РРО (ПРРО) – це програма, чи застосунок у гаджеті, який дозволяє з будь-якого пристрою сформувати розрахунковий документ. Кожен із цих засобів фіскалізації має певні функціональні параметри (*табл. 1*).

З 1 січня 2022 р. набула чинності законодавча вимога до суб'єктів господарювання щодо обов'язковості (за деякими винятками) використання реєстраторів розрахункових операцій, таким чином всі платники єдиного податку другої – четвертої груп мали бути «фіскалізовані». Отже, РРО мають використовувати всі юридичні особи, ФОП на загальній системі, ФОП платників єдиного податку 2–4 груп. РРО можуть не використовувати ФОП 1 групи; ФОП, що ведуть діяльність у селах (крім торгівлі підакцизними товарами); ФОП та юридичні особи, які приймають оплату банківським переказом за реквізитами. Воєнний стан вніс свої корективи у контроль за процесами фіскалізації, зокрема було дозволено (до 01.08.2023 р.) проводити розрахункові операції на програмних РРО в режимі офлайн понад визначені строки (див. табл. 1). На період з 01.01.2022 р. по 01.10.2023 р. не передбачалось застосування штрафів за порушення використання РРО.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика програмного та класичного РРО

Критерії ефективності	Апаратний РРО	Програмний РРО
Фіскалізація чеків	Фіскалізує сам РРО	Фіскалізуються окремо на сервері ДПС
Автономність роботи	Може працювати 72 години автономно	Може працювати 36 годин офлайн і не більше 168 годин на місяць за умови резервації фіскальних номерів чеків
Сервісне обслуговування	Потребує	Не потребує
Кваліфікований електронний підпис	Не потрібний	Потрібний
Гнучкість до законодавчих норм	Низька	Висока
Процедура реєстрації	До 5 днів	Менше одного дня

Джерело: складено авторами за даними [6].

Дані аналітичних досліджень демонструють, що сьогодні все більше підприємців користуються програмними РРО (*рис. 1*).

Станом на 1 грудня 2023 р. 287,4 тис. суб'єктів господарювання зареєстрували реєстратори розрахункових операцій та 554,6 тис. суб'єктів господарювання зареєстрували програмні реєстратори розрахункових операцій. Загалом в Україні зареєстровано 951,4 тис. реєстраторів розрахункових операцій, з яких: 289,6 тис. РРО та 661,8 тис. ПРРО. Програмні РРО демонструють свої переваги щодо цифровізації бюрократичних процесів, а диджиталізація розрахункових процесів спрощує ведення бухгалтерії.

У зв'язку з прийняттям Закону України від 30 червня 2023 р. № 3219-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» [9] відновлено відповідальність за порушення порядку здійснення розрахунків за товари (послуги). Станом на початок 2023 р. Державна податкова служба наклала на суб'єктів господарювання 29 753 штрафи за порушення при використанні реєстраторів розрахункових операцій на загальну суму 1,65 млрд грн. Це утричі більше, ніж за весь 2021 р. (*рис. 2*).

Отже, з 1 січня 2022 р. в Україні відбулася тотальна фіскалізація, коли обов'язок застосовувати РРО розповсюдився також і на малий бізнес. Найбільші переваги у використанні продемонстрували програмні РРО, особливо для сумлінних платників податків. ПРРО максимально виключають людський фактор у формуванні та передачі даних, адже інформація про продажі та надані послуги автоматично передається до фіскального сервера ДПС. Використання ПРРО полегшує податковий контроль і можливість впровадження ризик-орієнтованого підходу в оподаткуванні, зменшує адміністративні витрати. «Переваги для продавців полягають у тому, що вводити цифри у РРО чи гаджет простіше, ніж писати на папері; до того ж, інформація зберігається на «хмарі», носій не псується, книгу не треба берегти тощо. Підприємець може контролювати своїх працівників та роботу дистанційно, а також, потенційно, у разі ухвалення відповідної поправки до Податкового кодексу – позбавитися від будь-якої паперової роботи зі складання та подання звітності: оскільки податкова все одно може «в один клік» перевірити його обороти, немає сенсу заповнювати форми (якщо тільки не йдеться про нарахування податків на працю найманих працівників)» [2].

ВИСНОВКИ

Велика кількість підприємців уникають встановлення реєстраторів розрахункових операцій через торгівлю «необлікованим» товаром, відсутність структуризації бізнесу. На податкову дисципліну також вплинув мораторій на фактичні податкові

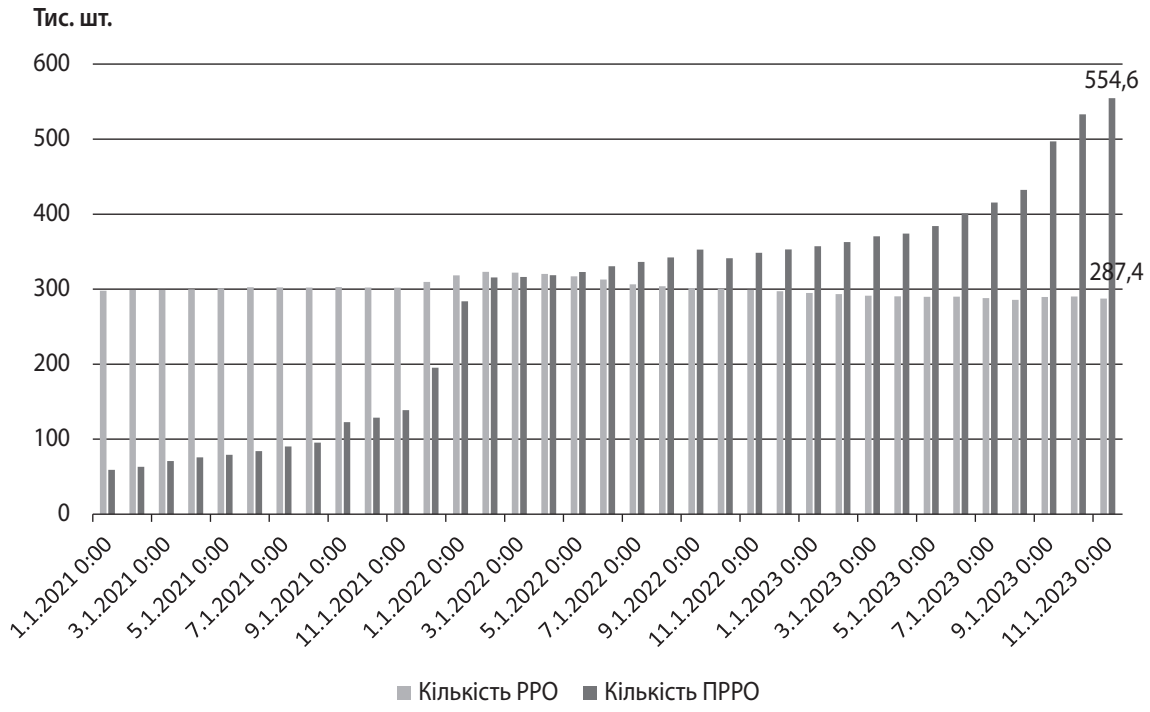

Рис. 1. Кількість РРО та ПРРО в Україні (станом на 01.12.2023 р.), тис. шт.

Джерело: складено авторами за даними [8].

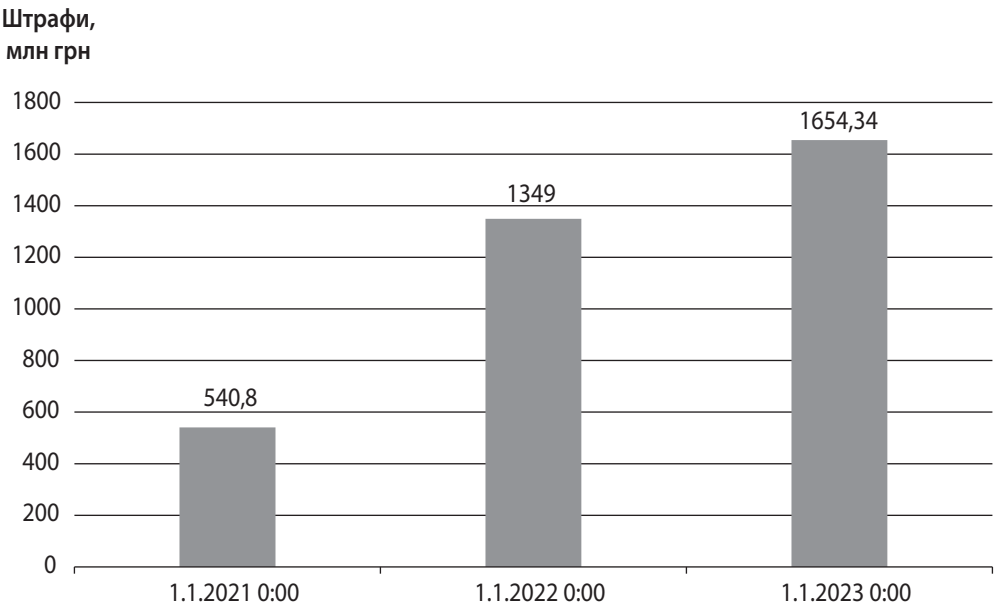

Рис. 2. Сума штрафів за порушення роботи РРР/ПРРО, млн грн

Джерело: складено авторами за даними [8].

перевірки та застосування штрафів. Проте у використанні реєстраторів розрахункових операцій залишився ряд проблемних питань. Зокрема чітко не врегульовано, які операції слід вважати розрахунковим для цілей застосування РРО. Зокрема, суб'єкти господарювання, які отримують оплату лише у вигляді банківського переказу за реквізитами, можуть працювати без фіскалізації. Не врегульоване питання порядку використання РРО/ПРРО інтернет-магазинами. Також виникла ціла група питань організаційно-технічного характеру в роботі РРО/ПРРО. Тому Національна стратегія доходів серед пріоритетних завдань визначила «забезпечити удосконалення технології передачі даних від реєстраторів розрахункових операцій до ДПС і забезпечити передачу від Системи обліку даних реєстраторів розрахункових операцій до РРО повідомлень про отримання та результати валідації електронних документів. Забезпечити удосконалення процедур збору, передачі, зберігання та аналізу даних про проведені розрахункові операції, а також запровадження альтернативного (порівняно з технологією НБУ) способу захисту та передачі до ДПС даних, що формуються РРО» [3]. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Mikesell J. L. Fiscal administration. 10th ed. Cengage Learning, 2017. 720 p.
2. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Як зменшити можливості для ухилення від сплати податків при імпорті та продажі товарів, зокрема через зловживання спрощеною системою оподаткування? (Policy Paper). Київ, 2017. 36 с. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Yak-zmenshyty-mozhlyvosti-dlya-uhylennya-vid-splaty-podatkiv-pry-importi-ta-prodazhi-tovariv-zokrema-cherez-zlovzhyvannya-sproschenoyu-systemoyu-opodatkuvannya.pdf
3. Національна стратегія доходів до 2030 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716
4. Кірєєв М. Програмні РРО: хто зобов'язаний користуватися, й про що варто знати. *finance.ua*. 14.10.2022. URL: https://finance.ua/ua/saving/programni-rro
5. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text
6. Порівняльна характеристика програмного та апаратного РРО. URL: https://sys2biz.com.ua/news/porivnyalna-harakterystyka-programnogo-ta-aparatnogo-rro/
7. Нижник Т. Робота РРО під час воєнного стану. *Головбух*. 01.09.2023. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/9342-yak-pratsyuvati-z-rro-u-vonniy-chas
8. Кількість штрафів за невикористання П/РРО вже утричі більша, аніж за весь 2021 рік. *Опендатабот*. 12.01.2024. URL: https://opendatabot.ua/analytics/prro-2023
9. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» від 30 червня 2023 р. № 3219-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text

REFERENCES

Dubrovskyi, V., Cherkashyn, V., and Hetman, O. "Yak zmenshyty mozhlyvosti dlia ukhylennia vid splaty podatkiv pry importi ta prodazhi tovariv, zokrema cherez zlovzhyvannia sproshchenoiu systemoiu opodatkuvannia?" [How to Reduce Opportunities for Tax Evasion When Importing and Selling Goods, in Particular Due to Abuse of the Simplified Taxation System?]. (Policy Paper). Kyiv, 2017. https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/Yak-zmenshyty-mozhlyvosti-dlya-uhylennya-vid-splaty-podatkiv-pry-importi-ta-prodazhi-tovariv-zokrema-cherez-zlovzhyvannya-sproschenoyu-systemoyu-opodatkuvannya.pdf

"Kilkist shtrafiv za nevykorystannia P/RRO vzhe utrychi bilsha, anizh za ves 2021 rik" [The Number of Fines for Non-use of P/PRO Is Already Three Times Greater Than for the Entire Year of 2021]. *Opendatabot*. January 12, 2024. https://opendatabot.ua/analytics/prro-2023

Kirieiev, M. "Prohramni RRO: khto zoboviazanyi korystuvatysia, i pro shcho varto znaty" [Software PRO: Who Is Obliged to Use It, and What You Should Know About]. *finance.ua*. October 14, 2022. https://finance.ua/ua/saving/programni-rro

[Legal Act of Ukraine] (1995). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text

[Legal Act of Ukraine] (2023). https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716

[Legal Act of Ukraine] (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text

Mikesell, J. L. *Fiscal administration*. Cengage Learning, 2017.

Nyzhnyk, T. "Robota RRO pid chas voiennoho stanu" [Work of the PRO During Martial Law]. *Holovbukh*. September 01, 2023. https://buhplatforma.com.ua/article/9342-yak-pratsyuvati-z-rro-u-vonniy-chas

"Porivnialna kharakterystyka prohramnoho ta aparatnoho RRO" [Comparative Characteristics of Software and Hardware PRO]. https://sys2biz.com.ua/news/porivnyalna-harakterystyka-programnogo-ta-aparatnogo-rro/

УДК 368
JEL: G10; G22
DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-270-276

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

©2024 **НОВОСЬОЛОВА О. С.**

УДК 368
JEL: G10; G22

Новосьолова О. С. Сучасні реалії функціонування страхового ринку України

Метою статті є оцінка показників страхового ринку України як частини фінансового сектора, аналіз закономірностей його розвитку та визначення впливу повномасштабних воєнних дій на його динаміку. Аналізуючи тенденції розвитку страхового ринку України, відзначено його активне відновлення у 2023 р., про що свідчить зростання валових премій на 18,7% та кількості укладених страхових договорів на 7,6% порівняно з 2022 р. У статті проведено оцінку структури фінансового сектора України, визначено місце та роль страхового ринку. Виявлено, що у фінансовому секторі України превалюють банківські установи, які дедалі більше нарощують обсяги своїх активів – за 7 останніх років активи банків зросли в понад 2 рази, тоді як страховий сектор, посідаючи третє місце за потужністю, наростив портфель активів лише на 29,4%. Здійснено аналіз глибини страхового ринку через показник рівня проникнення страхування, значення якого сягає 0,8% за підсумками 2022 р., що є нижче критичної межі в 1%. Зазначено, що в Україні, на відміну від розвинених країн світу, на страховому ринку домінують ризикові страхові компанії, розмір чиїх активів значно перевищує активи life-страховиків. Водночас у 2021–2023 рр. страхові компанії зі страхування життя істотно нарощували свої портфелі активів. Проведено моніторинг кількісних параметрів страхового ринку України та виявлено, що найбільше премій страховики отримують від автомобільних видів страхування – близько 50% усіх премій, особисті види страхування забезпечують трохи менше 30% премій. Наведено перелік умов, які дозволили б страховим компаніям ефективніше задовольнити вимоги споживачів страхових послуг. Напрямами подальших досліджень є вивчення теоретичних і практичних аспектів взаємозв'язку показників страхового ринку та економічного зростання.

Ключові слова: *страховий ринок, страхові премії, страхові виплати, рівень проникнення страхування, автомобільне страхування, особисте страхування.*

Рис.: *5.* ***Табл.:*** *3.* ***Бібл.:*** *8.*

Новосьолова Олена Сергіївна *– кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Херсонський національний технічний університет (вул. Інститутська, 11, Хмельницький, 29016, Україна)*
E-mail: *novoselova27@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-5225-6353*
Scopus Author ID: *https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57214684314*

UDC 368
JEL: G10; G22

Novosolova O. S. Modern Realities of Functioning of Ukrainian Insurance Market

The aim of the article is to evaluate the indicators of the insurance market of Ukraine as part of the financial sector, analyze the patterns of its development and determine the impact of full-scale military operations on its dynamics. Analyzing trends in the development of the insurance market of Ukraine its active reco-